

KÖNYVISMERTETÉSEK

UDVARI, I., *Vasvári Pál családjáról, életéről*, (Vasvári Pál Társaság Füzetei 15), Tiszavasvári 2003, 73 p. ISBN 963 210 371 8 HU-ISSN 0865 2767

Csinos és kedves kis könyvvel lepte meg (a szó szoros értelmében is) Udvari professzor úr nem csak a szakmai olvasóközönségét. A görög katolikus papfiúról, a márciusi ifjak egyikéről, Vasvári Pálról és családjáról nyújt komplex ismeretet. S ez valóban így van, mert nem csak a távoli múltba nyúl vissza, hanem a legújabb ismertetést (Internet) is bemutatja. Régebbi tanulmányaiból is vesz be ebbe a könyvbe, de egészen új ismereteket is közöl, olyan adatokat hozva Vasváriról, amelyet vagy nem, vagy pedig másképp tudtak eddig az életével foglalkozó szakemberek. Igen nagy értéke a könyvnek, hogy nem unalmas, egyáltalán nem száraz a stílusa, hanem olvasmányos, természetesen a műfaj keretein belül. A jól megválogatott sok szép illusztráció is kedvessé teszi, s nem utolsó sorban az a tény, hogy a formátumát is jól eltalálta, könnyen kézbe vehető és kezelhető kötet. *(Ivancsó István)*

Nagy, M. (ed.), *Studia Postbizantina Hungarica VI*, Debrecen 2003, 119 p. ISSN 1219-8110

Első alkalommal jelentkezett idegen nyelven a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Művészettörténeti Tanszék tudományos kiadványa, a Posztbizánci Közlemények. Az eddigi öt kötetből négy egy konferencia anyagát adta közre anyanyelvünkön. Eme legújabb szám azoktól a szerzőktől közöl írásokat, illetve tanulmányokat, akik általában a konferenciák résztvevői szoktak lenni.

A neves szerzők közül *németül* írta tanulmányát *Bitskey István* a bizánci történetírók befogadásáról Pázmány Péter műveiben. *Janka György* azt foglalja össze, hogyan éltek a görög katolikusok a nagyváradi külhelynökségben Kovács Melét püspök (1748-1775) idejében. *Ivancsó István* a görög katolikus liturgikáról ír. *Angol* nyelvű Udvari István tanulmánya a munkácsi egyházmegyében a XVIII. században

folyó nevelésről. *Bódi Erzsébet* három falunak a karácsonyi böjtjét mutatja be. *Cselényi István* a nagyböjti és a húsvéti kánon kapcsán ír az alázásról és feltámadásról. *Imrényi Tibor* a múltból a jelenbe halad, bemutatva az egységet és különbözőséget az Újszövetségben és a keresztény hagyományban, valamint vázolja korunk ökumenikus problémáit Közép-Európában „kelet” és „nyugat” között. *Szőke Lajos* a szerb egyházi szláv grammatikákat mutatja be. Végül *Nagy Márta* a Krisztus, a nagy Főpap ikonográfiai típus magyarországi megjelenéséről ad alapos tájékoztatót. Harmadik nyelvként az orosz jelentkezik a kötetben, igaz, egyetlen tanulmánnyal. *Puskás Bernadett* a Passió ábrázolásáról ír a Kárpát-vidéki ikonfestészetben.

Az értékes kötetet szép illusztrációk teszik még gazdagabbá, s ez különösen ott fontos, ahol a téma is megkívánja. (Ivancsó István)

Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk I. Az első magyar nyomtatott Liturgikon megjelenésének 120. évfordulójára 2002. április 18-án rendezett szimpózium anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 8.), Nyíregyháza 2002, 57 p. ISSN 1785-2722 ISBN 963 212 806 0

Hittudományi Főiskolánk új publikációs sorozatot indított „Liturgikus örökségünk” címmel, mely a megtartott s a remélhetőleg következő liturgikus szimpóziumok anyagát tartalmazza.

A legelső ilyen jellegű a tudományos ülést az első magyar nyelvű Liturgikon évfordulójára rendezte a Hittudományi Főiskola. Ugyanis a mű 1882 áprilisában jelent meg nyomtatásban. Voltak azonban komoly előzményei, míg a hajdúdorogi liturgikus fordító bizottság (1879-1892) munkálkodásának legelső terméke lett. A *Danilovics János* külhelynök vezetésével működő kilenc tagú fordító bizottság legfontosabb feladatának tartotta, hogy a Szent Liturgiának kéziratos fordításokban meglévő változatai után (*Krucsay Mihály*, 1793; *Kritsfalusi György*, 1795) új fordításban, immár nyomtatásban adja ki az *Aranyszájú-liturgia* szövegét. Ezzel lehetővé vált, hogy a Liturgia végzése egységes legyen.

A magyar liturgikus nyelvért folytatott évszázados küzdelemben fontos mérföldkövet jelentett ez a könyv. Megjelenéséig csak az alulról jövő, egyéni kezdeményezések érvényesülhettek a kéziratos fordítások révén. Ez a mű azonban már egyházhatósági felügyelettel készült.

Az első nyomtatott Liturgikon jelentőségét igazolja, hogy az 1920-ban Nyíregyházán kiadott – máig használatban lévő – Liturgikon

ezt a szöveget, illetve fordítást tekintette alapnak, s csak csekély módosításokat végeztek rajta az eredeti görög szöveg alapján.

A szimpozion megnyitóját *Keresztes Szilárd* püspök úr tartotta, a zárszavát pedig *Pregun István* főigazgató mondta. A kötetben ezek is olvashatók. Az első előadást *Janka György*, az egyháztörténelem tanára tartotta a Hajdúdorogi Külhelynökség történetéről. Ezt követte *Szabó Péter* kánonjogi tanár, aki a Hajdúdorogi Külhelynökség kánonjogi státuszáról beszélt. S bár a programban szerepelt, de betegség miatt elmaradt, s így a kötetbe sem kerülhetett be *Véghseő Tamás* történelem tanárunk előadása Danilovics János hajdúdorogi külhelynökről. Végül *Ivancsó István* liturgikus tanár az 1882-es Liturgikonról tartotta meg előadását, annak teljes bemutatását adva. – A sorozat első kötete tehát ezeket örökíti meg, s tárja immár írott formában az olvasóközönség elé.

(*Ivancsó István*)

Ivancsó, I. (szerk.), *Liturgikus örökségünk II. A Krucsay-féle liturgiafordítás fakszimiléje kiadásának alkalmából 2003. október 30-án rendezett szimpozion anyaga*, (Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola Liturgikus Tanszék 10.), Nyíregyháza 2003, 67 p. ISSN 1785-2722 ISBN 963 212 812 5

A Hittudományi Főiskola második liturgikus szimpozionjának anyaga is megjelent nyomtatásban. Az első ismert magyar nyelvű liturgiafordítás készítésének 210. évfordulója, valamint fakszimile kiadásban való (ezidei) megjelentetése adta hozzá az alapot. A kötetben a teljes anyag olvasható.

Ismeretes a történelmi háttér, röviden mégis érdemes felvázolni. A magyar görög katolikus hívek évszázadokon keresztül kemény küzdelmet folytattak azért, hogy anyanyelvükön végezdhessék a Szent Liturgiát és a szertartásokat. Mivel magyarok voltak, de anyaegyházmegyéjük liturgikus nyelve nem a magyar volt, előbb a magyar liturgikus nyelv engedélyezésének elérését, majd amikor belátták, hogy ezt nem kapják meg, önálló magyar egyházmegye felállításának elnyerését tűzték ki célul. Történelmi tény, hogy ez utóbbi csak 1912-ben sikerült, a Hajdúdorogi Egyházmegye felállításával, az előbbi viszont hallgatólagosan lett elfogadva 1965-ben, a zsinati Liturgia révén.

Ebbe a folyamatba illeszkedik be – alulról jövő kezdeményezésként – a liturgikus fordítások feltűnése, melyek csak kéziratban jelenhettek meg. Az Aranyszájú-liturgia teljes magyar nyelvű szövegének

legrégebbi változata Krucsay Mihály gálszécsi paróchustól maradt fenn, aki 1793-ban készítette a fordítást.

Így tehát a magyar görög katolikus egyház számára rendkívül becses mű az, mely a most megjelentetett faksimile kiadásnak eredeti példánya: egy kétszázötven éves kéziratos liturgikus fordítás! Valójában maga a mű huszonegy esztendővel fiatalabb, mert Lupess István tímári paróchus átírásában maradt ránk. A könyv egyedülálló jelentőségét azonban mégis az adja, hogy anyanyelvünkön ebben van a legelső ismert teljes Aranyszájú-liturgia szövegünk.

A kis kötet – a püspöki megnyitó és a főigazgatói zárszóval keretbe foglalva – négy előadást tartalmaz. Az elsőt *Pregun István* főigazgató tartotta, egyben bemutatva a faksimile kötetet is. A második előadásban *Ivancsó István* bemutatta a Krucsay-fordítás másolóját, Lupess István büdi, majd tímári papot, akit egyéni életének sorozatos tragédiái nem törtek meg, hanem kiváló papi munkát végzett, beleértve a Szent Liturgia lemásolását is. *Bohács Béla*, az Eperjesi Egyetem Teológiai Fakultásának dékánja „A magyar liturgikus nyelv jelentősége az eperjesi egyházmegyében” címmel tartotta előadását, felvázolva az ottani jelenlegi helyzetet is. Ehhez kapcsolódott a szintén Eperjesről érkezett *Miroslav Il'ko* tanár úr korreferátuma szlovák nyelven: „A liturgikus szövegek nemzeti kisebbségek nyelvére való fordításai az eperjesi egyházmegyében”. Magyar fordításban mindenki egyidejűleg követhette a szöveget. Végül az utolsó előadás *Seszták István* kollégánké volt „Antropológiai vonatkozások a görög katolikus egyház liturgiájában” címmel. Miután felvázolta az alapfogalmakat, hogy mi az ember, és hogy mi a liturgia, alapos elmélyültséggel bontotta ki az antropológiai vonatkozásokat is, szép stílusban.

Hittudományi Főiskolánk új épületében az elmélyült tudományos munka bizonyítéka a szimpozion – amint püspök úr a megnyitóban megfogalmazta. Ehhez hozzátehetjük, hogy az anyag megjelentetése pedig azok felé is szolgálatot kíván tenni, akik bármi oknál fogva nem voltak jelen a tudományos ülésen.

(*Ivancsó István*)